

Migranten opsluiten in een kooi in Albanië: Italië doet het, Nederland wil het

▶ Luisteren

Beluister in de app

Giacomo ZANDONINI + Maite VERMEULEN

Ergens op het platteland van Albanië staat een kooi. Een gigantische kooi, waarin geen dieren worden opgesloten, maar mensen.

Deze mensen zijn geen criminelen – het zijn migranten.

Migranten op weg naar de Europese Unie, of eigenlijk: migranten die het asielsysteem van de Europese Unie al bereikt hebben. Want

de kooi in Albanië is ‘Italiaans grondgebied’: hij is betaald en gebouwd in opdracht van de Italiaanse premier Giorgia Meloni.

En hoewel Italiaanse rechters proberen hier een einde aan te maken – migranten gevangenhouden *omdat ze migrant zijn* mag niet – gaat de regering onverstoorbaar verder, en nagelt ze de rechters ondertussen publiekelijk aan de schandpaal vanwege het zogenaamd bedreigen van de nationale veiligheid.

Dit is geen bizarre fascistische show die zich afspeelt aan de andere kant van de oceaan, onder het bewind van de Amerikaanse president Donald Trump. Dit verhaal speelt zich af in Europa, en wordt door de voorzitter van de Europese Commissie, Ursula von der Leyen, gezien als een perfecte blauwdruk voor de hele Europese Unie voor het opvangen van migranten.

Dit is een verhaal dat zich ver buiten de schijnwerpers van de media afspeelt. Zorgvuldig afgeschermd van de bemoeienis van mensenrechtenorganisaties en beleidsmakers. Juridisch zo ingewikkeld geconstrueerd dat haast niemand het meer begrijpt.

Deze kooi is de Europese versie van de beruchte Guantánamo-gevangenis – alleen worden hier geen vermeende terroristen in opgesloten, maar migranten.

Het is een extreemrechtse droom. En de huidige realiteit.

De buitenkant van het detentiecentrum in Gjäder. Foto: Francesco Bellina

Op 6 november 2023 ondertekenden Italië en Albanië een migratiedeal: een overeenkomst die Italië toestaat om detentiecentra op Albanees grondgebied te bouwen. Op deze plek kan Italië asielaanvragen behandelen en ongedocumenteerde mensen vasthouden. De Italiaanse premier Giorgia Meloni noemde het een ‘innovatieve oplossing die aantoon dat samenwerking en vriendschap nieuwe ideeën voortbrengen’ en een deal die ‘een model zou kunnen worden voor soortgelijke samenwerkingsovereenkomsten’. *

Dat laatste, daar likken diplomaten in Brussel hun vingers bij af. Want een model om asielzoekers niet meer op EU-grondgebied te hoeven huisvesten –en de ‘gevoelde asielcrisis’ dus niet meer in de eigen achtertuin te hebben – daar zoeken Europese regeringen al jaren naar. De Britten sloten in 2022 een deal met Rwanda, die op het laatste moment werd tegengehouden door een rechter (de

asielzoekers zaten al in het vliegtuig). ▼ De Nederlandse minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp Reinette Klever (PVV), had het in 2024 over een deal met Oeganda om asielzoekers op te vangen (Oeganda bleek hiervan nog niet op de hoogte). ▼

En ook de grootste partij van Nederland, D66, die er toch behoorlijk progressieve migratiestandpunten op nahoudt, schrijft in het eerste formatiedocument met het CDA te willen streven naar een systeem waarin ‘asielaanvragen buiten Europa kunnen worden ingediend en afgehandeld’. *

Italië is nu het eerste Europese land dat het lijkt te lukken: migranten opvangen buiten de eigen grenzen. ▼ Voorzitter van de Europese Commissie, Ursula von der Leyen, noemde de Italiaanse deal met Albanië dan ook een mooi ‘voorbeeld van out of the box denken’. ▼ Een blauwdruk, waar aandachtig naar gekeken wordt door Brussel.

Het nieuwe Europese Migratiepact, dat in juni 2026 ingaat, is een belangrijke stap om die blauwdruk voor de hele EU uit te rollen. Want met deze nieuwe migratiewetten worden een boel juridische obstakels weggenomen, waardoor dit soort deals met landen buiten de EU makkelijker en vaker gesloten kunnen worden. ▼

En dus is het belangrijker dan ooit om te snappen wat zo’n deal in de praktijk behelst. En welke prijs de EU moet betalen om het asielsysteem op deze manier vorm te geven.

Het afgelopen jaar onderzochten wij ▼ hoe de Italiaans-Albanese blauwdruk precies werkt. We brachten de kosten en baten in kaart. De juridische geitenpaadjes en overtredingen die nodig waren om het project van de grond te krijgen. De impact op de betrokken migranten zelf. En de mogelijke gevolgen voor het recht op asiel in de EU.

Al snel werd een vreemde paradox duidelijk: hoewel de Italië-Albaniëdeal door vriend en vijand als ‘een model’ wordt omschreven, wordt het de buitenwereld nagenoeg onmogelijk gemaakt om dat model te zien. Tientallen verzoeken die we deden voor interviews, reportages en documenten werden afgewezen door de autoriteiten. Vaak ontvingen we zelfs geen reactie – tegen een stilte kun je niet in beroep gaan.

En langzaam ontdekten we dat dit rookgordijn exemplarisch is voor de deal. Medewerkers tekenen strenge geheimhoudingsverklaringen. Contracten worden niet publiek aanbesteed en soms niet eens openbaar gemaakt.

In negen hoofdstukken doen we een poging toch licht te schijnen op deze deal. Met meer dan dertig Woo-verzoeken ▼ in binnen- en buitenland, ↗ reportages in Italië en Albanië, verslagen van vergaderingen en interviews met beleidsmakers, onderzoekers, advocaten, openbaar aanklagers, activisten en migranten, maakten we een reconstructie van de mechanismen achter een deal die weleens de toekomst van het Europese migratiebeleid zou kunnen zijn.

Inhoudsopgave

- 1** **Selectie op zee**

- 2** **De demonisering van de rode toga's**

- 3** **Het verhaal van Younouse Kone**

- 4** **Het zombieland**

- 5** **Een stukje Italië in Albanië**

- 6** **Eén miljoen per asielzoeker**

- 7** **Europa kijkt verlekkerd toe**

- 8** **Toetreding tot de EU**

- 9** **De toekomst van migratie in Europa**

Hoofdstuk 1

Selectie op zee

De eerste fase van de deal

Hoe de migratiedeal tussen Italië en Albanië precies tot stand kwam – daarover is weinig bekend. In Italië noch Albanië waren er in de aanloop naar de deal openbare werkgroepen, langdurige onderhandelingen of parlementaire discussies.

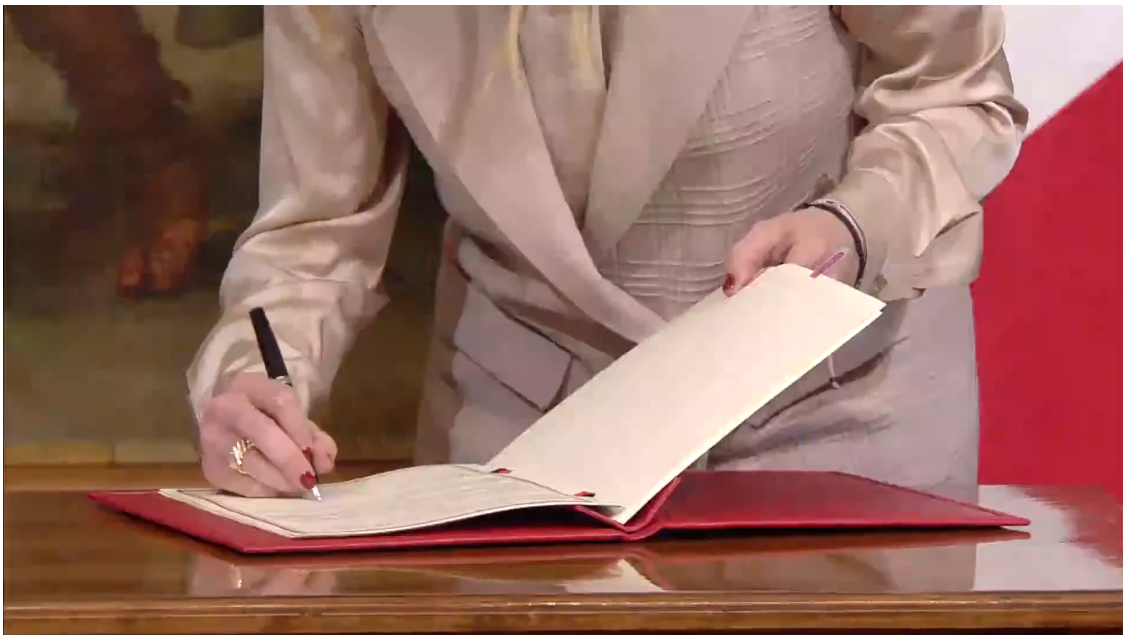
Wat we wel weten is dat Georgia Meloni in 2022, als leider van de extreemrechtse partij Fratelli d'Italia, de Italiaanse verkiezingen won met grote beloftes over een blokkade op de Middellandse Zee om migranten tegen te houden en over het uitbesteden van asielprocedures aan landen buiten de EU.

We weten dat ze in het voorjaar van 2023 twee keer met Alexander Downer sprak: ▼ de Australische oud-minister van Buitenlandse Zaken, die de architect was van het nogal draconische Australische asielsysteem waarbij bootvluchtelingen op afgelegen Pacifische eilanden werden opgesloten. ▼

En we weten dat Meloni in de zomer 2023 vanaf haar vakantieadres in Apulië even op de boot stapte voor een onofficieel bezoekje aan Albanië, waar ze de Albanese premier Edi Rama ontmoette. ▼

Rama vertelde later aan de pers dat het idee voor de deal die zomer ontstond, toen Meloni zich volgens hem ‘zorgen maakte over de aankomst van [migranten]’ en daardoor ‘niet kon ontspannen’. ‘Dus spande ik me in om uit te zoeken hoe we konden helpen.’ *

Zeker is dat Meloni en Rama op 6 november 2023 hun handtekening onder de deal zetten, die formeel het ‘Protocol inzake Versterking van Samenwerking op het gebied van Migratie’ kwam te heten. ↗

Bron: Palazzo Chigi

Tijdens de persconferentie sprak Meloni over een ‘strategisch partnerschap’ dat ‘een historische vriendschap zou verrijken’. ‘Irreguliere massamigratie’, zei ze tegen de verslaggevers, ‘is een

gezamenlijke Europese uitdaging die moet worden aangepakt door middel van samenwerking tussen de EU en – tot nu toe – niet-EU-lidstaten. Ik heb er alle vertrouwen in dat dit een voorbeeld en een model kan worden voor soortgelijke migratieovereenkomsten.’

Ziedaar – verstopt in de woorden ‘tot nu toe’ – de worst die Albanië met de deal werd voorgehouden: hulp bij toetreding tot de Europese Unie. ▼

Graffiti op straat in de Albanese stad Shëngjin: ‘Grazie Italia’, oftewel ‘Bedankt Italië’. Foto: Francesco Bellina

En Italië? Dat kan laten zien hoe hard het wel niet op migratie is. ‘Nog voor je bent aangekomen in Italië sluiten we je al op in Albanië!’ En dat, hoopt Meloni, zal migranten in de toekomst afschrikken om nog met bootjes de Middellandse Zee op te gaan.

Italië mag volgens het protocol voor ten minste vijf jaar ‘delen van het Albanese grondgebied gebruiken om op eigen kosten en onder eigen jurisdictie twee faciliteiten te bouwen voor het beheer van illegale migranten’. ⚙️ In maart 2024 begon de bouw – een halfjaar later stonden de eerste gebouwen klaar.

Voor een optimale ervaring scrol je langzaam door het volgende deel van dit verhaal.

Via een Woo-verzoek ⚙️ kregen we alle informatiebladen in handen die de migranten tijdens hun reis en verblijf in Albanië krijgen. ‘Welkom. U bent gered door de Italiaanse autoriteiten’, is de openingszin op het eerste papier dat ze aan boord van de Libra in handen gedrukt krijgen. ‘In de komende uren’, gaat het blad verder, ‘wordt u overgebracht naar een Italiaans centrum in Albanië.’ ▼ En ook: ‘Als u besluit internationale bescherming aan te vragen, kunt u voorkomen dat u in het centrum wordt vastgehouden als u [...] een financiële garantie verstrekt van tussen de 2.500 en 5.000 euro.’ ▼

Eenmaal in het detentiecentrum in Gjadër worden de migranten in de huisregels als ‘gasten’ welkom geheten.

INTERNAL REGULATIONS OF RECEPTION AND DETENTION CENTERS UNDER THE
PROTOCOL BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE ITALIAN REPUBLIC AND THE COUNCIL
OF MINISTERS OF THE REPUBLIC OF ALBANIA

WELCOME TO ALBANIA

REGULATIONS OF THE GJADER RECEPTION CENTER

Every **guest** has the right to receive treatment equal to that of other guests, without distinctions of sex, race, language, religion, political and social opinions.

RECEPTION

The stay within the Gjader Reception Center for Asylum Seekers is reserved for:

- pursuant to the provisions of the Italy-Albania Protocol and the related ratification law, February 21, 2024, no. 14, to guests received and transferred from the Shengjin center who have expressed the desire to apply for political asylum to the Italian state in the absence of one of the causes of incompatibility for detention provided by law and described in the legal information delivered. At the Gjader center, the accelerated border procedures governed by Article 28 bis of Legislative Decree January 28, 2008, no. 25 will be carried out, in relation to whose outcome guests may obtain a form of international protection within a maximum of 28 days (including appeal against denial by the competent Territorial Commission for obtaining the asylum request) or, in case of denial and confirmation on appeal, be subject to a rejection order with the initiation of repatriation activities also through detention in a Center for Repatriation (CPR) for which dedicated regulations will be provided in case of transfer.

- it is limited to the strictly necessary time for the accelerated border procedure indicated in the information delivered to the migrant (maximum 28 days) therefore it is specified that Gjader is a center for stay and detention where accommodation in housing modules for the received guests is provided.

The guest agrees to sign this regulation and to participate in community life.

SERVICES OFFERED BY THE Gjader CENTER

The following services are offered:

1. **ADMINISTRATIVE MANAGEMENT SERVICE.** The administrative assistance service consists of: -Issuing to the guest an electronic card (already provided in Shengjin) containing the migrant's data.
 - Services aimed at logistical support and technical assistance that the staff of the managing body guarantees both during the hearing before the Territorial Commission.

Na de eerste groep van 16 mannen, bracht de Italiaanse regering nog twee keer een groep migranten vanuit internationale wateren
▼ naar Albanië: 8 mensen begin november 2024 ▼ en 49 mensen eind januari 2025. ▼ Dat ging steeds volgens hetzelfde patroon:

migranten – voornamelijk uit Bangladesh en Egypte – werden op zee geselecteerd, overgebracht naar Albanië, daar ongeveer twee dagen vastgehouden en vervolgens teruggestuurd naar Italië, omdat rechters weigerden hun hechtenis goed te keuren. ▼

Het centrum in Gjadër bleef leeg achter. ▼

Meloni * en haar regering ↗ waren ziedend. Ze hadden inmiddels tientallen miljoenen besteed aan de bouw van de centra in Albanië, en nu stonden die dure grapjes leeg door rechterlijke uitspraken. ‘*Toghe rosse*’, begon Meloni de rechters te noemen. ↗ ‘Rode toga’s’: een term uit de koker van haar voorganger Silvio Berlusconi, om de rechters die hem onderzochten aan te vallen, en te suggereren dat zij politieke (lees: linkse) motieven hadden. De Italiaanse variant op ‘D66-rechters’, zeg maar. ‘De argumentatie

van het hof lijkt meer op een propagandablaadje dan op een gerechtelijke beslissing’, aldus Meloni.

Die linkse rechters, die waren het grote probleem, wilde Meloni maar zeggen.

Een van die rechters was Silvia Albano.

Hoofdstuk 2

De demonisering van de rode toga's

Wat is een 'veilig land van herkomst'?

‘Plotseling was mijn naam overal: in tv-programma's, in kranten, op sociale media.’ Silvia Albano (64) praat op haar kantoor in Rome op zachte, weloverwogen toon. Ze is al vijftien jaar als rechter werkzaam in het asiel- en migratierecht en is voorzitter van

Magistratura democratica, een vereniging van rechters en aanklagers, die de democratie, rechtsstaat en onafhankelijke rechtspraak verdedigt. Natuurlijk weet ze dat migratierecht een politiek gevoelig rechtsgebied is. Maar wat er gebeurde na haar uitspraken die het vasthouden van asielzoekers in Albanië tegenhielden – dat had ze met geen mogelijkheid kunnen bedenken.

‘Het begon met beschuldigingen van leden van Meloni’s partij – ministers en andere regeringsfunctionarissen.

Maar al snel werd het een grote online haatcampagne’, vertelt ze. Iemand stuurde haar een e-mail: ‘Militante en corrupte aanklager, ik hoop dat iemand je snel neerschiet. Dat zal een dag van vreugde en feest zijn.’ Er

volgden meer doodsbedreigingen. Zelfs

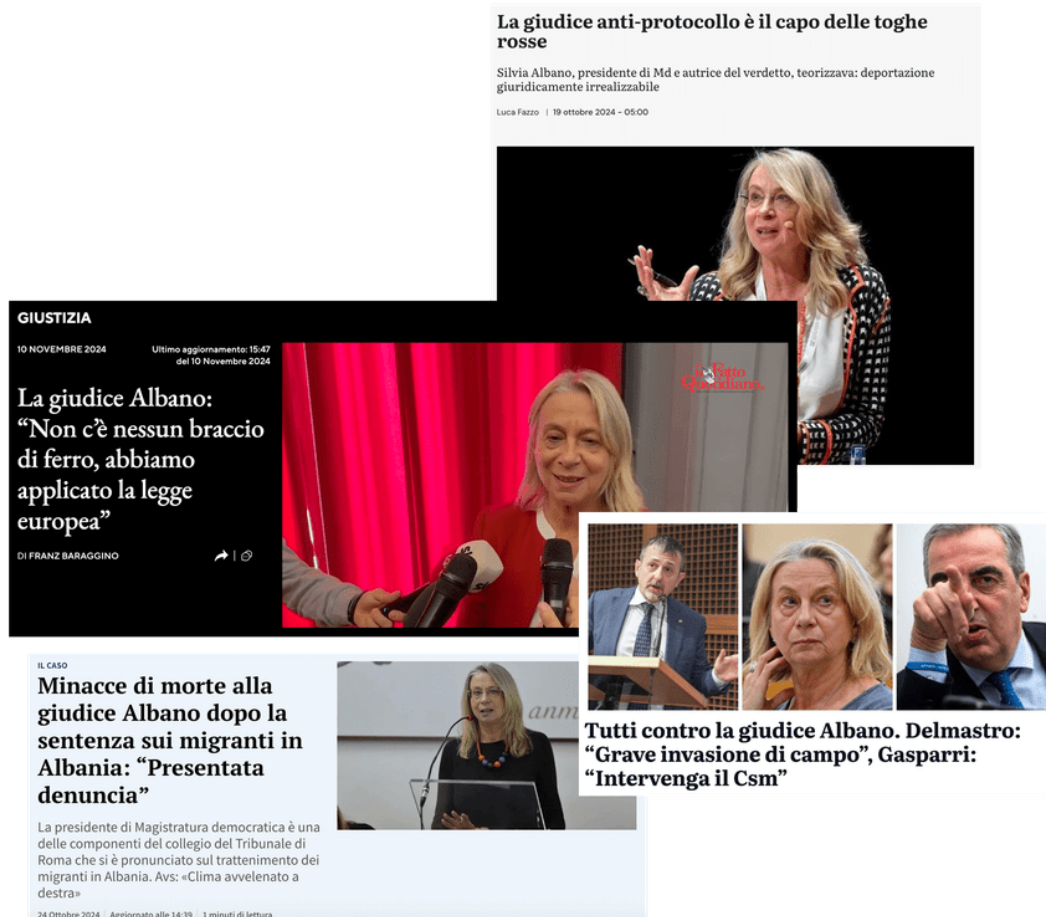
Elon Musk, eigenaar van X en toen een belangrijke partner van Donald Trump,

mengde zich in de stortvloed aan kritiek: ‘Deze rechters moeten weg.’

Rechter Silvia Albano. Foto: Francesco Bellina

Het werd zo erg dat Albano vanaf november 2024 enkele maanden onder politiebescherming stond. ‘Vroeger waren het strafrechters die de maffia onderzochten die politiebescherming nodig hadden’, zegt ze. ‘Nu zijn het ook immigratierechters. Dat had ik nooit kunnen bedenken.’

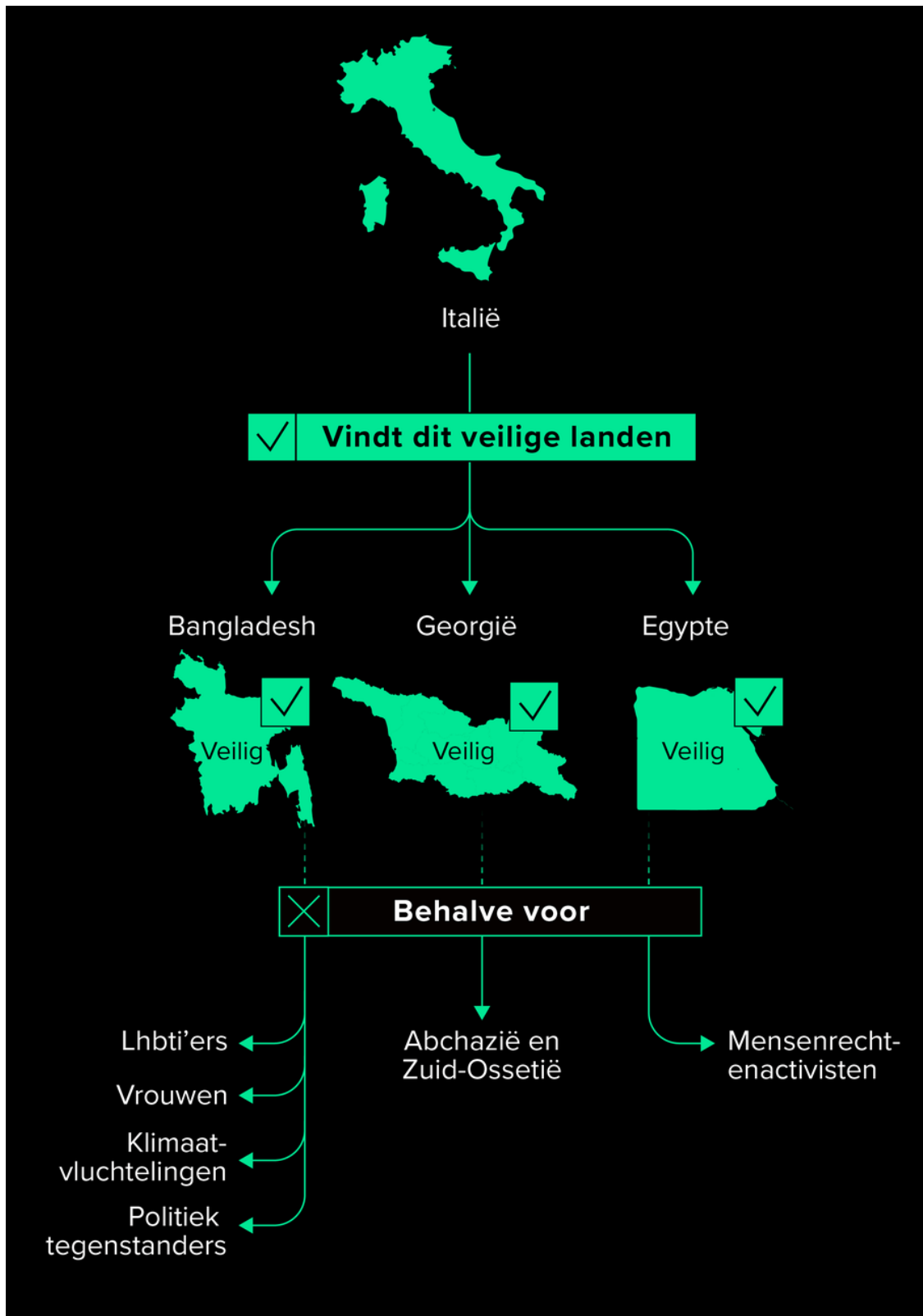
Krantenkoppen uit verschillende Italiaanse media over de dreigementen aan het adres van Silvia Albano.

Het is de moeite waard om te begrijpen waaróm Albano en haar collega's de detentie van de asielzoekers in Albanië niet goedkeurden. Dat had niets te maken met politieke voorkeuren, maar met EU-wetgeving.

Om dat te snappen, is wat context nodig.

Italië bracht alleen mensen uit een ‘veilig land van herkomst’ naar Albanië, voornamelijk uit Bangladesh en Egypte. EU-wetgeving schrijft namelijk voor dat deze ‘veiligelanders’ toch geen kans maken op asiel, en dat ze daarom aan een snelle procedure genoeg hebben.

Maar voor welke landen dit geldt – dat mogen EU-landen zelf bepalen. Vaak maakt het ministerie van Buitenlandse Zaken zo’n lijst van landen die zij veilig achten.

Albano en haar collega's vonden dat de Italiaanse regering met deze uitzonderingen te ruim omsprong met de definitie van een 'veilig land'. Zou het onderscheid tussen een veilig en een niet-veilig land niet gewoon zwart-wit moeten zijn, vroegen zij zich af.

Ze schreven aan het EU-hof: ‘Men zou paradoxaal genoeg kunnen zeggen dat Duitsland onder het naziregime een extreem veilig land was voor de overgrote meerderheid van de Duitse bevolking. Met uitzondering van Joden, homoseksuelen, politieke tegenstanders, mensen met een Roma-etniciteit en andere minderheidsgroepen, konden meer dan 60 miljoen Duitsers rekenen op grote veiligheid. [...] Als een land als veilig zou worden beschouwd wanneer de veiligheid van de meerderheid van de bevolking gegarandeerd is, dan zou het juridische begrip “veilig land van herkomst” op bijna elk land ter wereld kunnen worden toegepast.’

In 2024 besloot het Europees Hof van Justitie al dat geografische uitzonderingen níét zijn toegestaan. Als er gebieden in een land onveilig zijn, mag je níemand uit dat land een versnelde procedure geven.

En een uitzondering voor een groep mensen, vroegen Albano en haar collega’s zich af, mag dat wel?

Nee, besloot het hof op 1 augustus 2025: een land kan alleen als veilig worden aangemerkt als het voor ál zijn burgers veilig is.
Je mag dus geen uitzonderingen voor bepaalde groepen maken.

Italië is dus volgens het hof in overtreding als het mensen uit Bangladesh en Egypte naar Albanië brengt voor een versnelde procedure. Want als niet iederéén in Bangladesh of Egypte veilig is, mag het land niet als ‘veilig’ worden bestempeld.

Meloni reageerde op het vonnis met een korte, vernietigende verklaring. ‘De rechterlijke macht – ditmaal op Europees niveau –

claimt opnieuw gezag over gebieden die niet onder zijn bevoegdheid vallen, en bemoeit zich met verantwoordelijkheden die inherent politiek zijn’, schrijft de Italiaanse premier. 🌟 En: ‘De uitspraak van het hof ondermijnt de inspanningen om massale illegale immigratie te bestrijden en de nationale grenzen te verdedigen.’

Italië kijkt dan ook reikhalzend uit naar juni 2026. Dan gaat het nieuwe EU-Migratiepact in. Onderdeel daarvan is een nieuwe wet die het expliciet wél toestaat om uitzonderingen voor groepen of gebieden in een verder veilig land te maken. Bovendien komt er dan een Europese lijst met veilige landen van herkomst, zodat dit niet meer per EU-land verschilt. Meloni: ‘De Italiaanse regering [zal] in de [...] maanden die nog resten voordat het [Europese Migratie]pact van kracht wordt, alle mogelijke technische en juridische oplossingen blijven nastreven om de veiligheid van haar burgers te waarborgen.’

Meloni ging dus op zoek naar nieuwe manieren om wél mensen naar Albanië te kunnen sturen. Daartoe vaardigde ze, in trumpiaanse stijl, een reeks decreten uit die het normale Italiaanse wetgevingsproces omzeilden. 📌

Het belangrijkste decreet – dat in de volksmond bekend kwam te staan als het Musk-amendement, vanwege de eerdere anti-rechtertweet van Musk – haalde de bevoegdheid om vreemdelingendetentie goed te keuren weg bij de immigratierechtbank waar Albano werkzaam was. Die kwam nu te liggen bij een andere afdeling (de civielrechtelijke afdeling van het

hof van beroep), waar de regering-Meloni hoopte op gunstigere uitspraken.

‘Ik heb nog nooit zoiets meegemaakt: een voortdurend gebruik van decreten als reactie op ongewenste gerechtelijke uitspraken’, zegt Albano. Net als in Nederland kan de Italiaanse regering alleen in noodsituaties zulke decreten uitvaardigen, wanneer het normale wetgevingsproces via het parlement te lang zou duren. ‘Ik kan begrijpen dat je die bevoegdheid gebruikt rond de oorlog in Oekraïne of een andere uitzonderlijke gebeurtenis’, zegt Albano. ‘Maar migratie en overtochten over zee zijn al minstens dertig jaar een structureel fenomeen.’

De decreten zetten voor Meloni echter weinig zoden aan de dijk. In totaal werden tussen oktober 2024 en januari 2025 73 migranten vanuit internationale wateren naar Albanië gebracht. Keer op keer werd hun opsluiting afgekeurd – ook door de andere rechters van het hof van beroep. 📌 Alle 73 de mannen moesten naar Italië worden gebracht.

En dus stond het centrum in Gjadër in het voorjaar van 2025 nog steeds leeg. ‘Is het project in Albanië mislukt? Absoluut niet’, zei Meloni tijdens een tv-interview. 📌 ‘Het project zal werken. Er zijn oplossingen. Ik zal alles doen wat nodig is om het te laten slagen. Dus vertel me niet nu al dat het mislukt is.’ Ze bleef vastberaden om, naar eigen zeggen, de ‘maffia’ van mensensmokkelaars die migranten naar Italië helpen, te bestrijden.

Opnieuw ging ze op zoek naar juridische geitenpaadjes.

Het luidde een nieuwe fase in van de Italië-Albaniëdeal. Een waar Younouse Kone zich plotseling middenin bevond.

Hoofdstuk 3

Het verhaal van Younouse Kone

De tweede fase van de deal

De nieuwe fase begon – opnieuw – met een decreet. Op 28 maart 2025 voerde premier Giorgia Meloni een nieuwe wettelijke bepaling in, die de directe overplaatsing van uitgeprocedeerde asielzoekers ▼ van Italiaans grondgebied naar Albanië mogelijk maakte.

Daarmee veranderde de aard van de deal: het idee om versnelde asielprocedures in Albanië te doen ging in de ijskast, ▼ en in plaats daarvan werd Albanië een experimentele ‘terugkeerhub’.

Dat wil zeggen: een detentiecentrum vanwaaruit migranten moeten terugkeren naar hun land van herkomst.

Lange tijd maakte de Italiaanse regering niets openbaar over de hoeveelheid mensen die op deze manier naar Albanië werden gebracht. Na een Woo-verzoek ontvingen we uiteindelijk een lijst die bevestigt dat er tussen april en oktober 2025 183 migranten in deze ‘terugkeerhub’ in Gjadër zijn geplaatst. De meesten van hen werden teruggestuurd naar Italië na een gerechtelijk besluit. Vijf van hen werden uiteindelijk vanuit Albanië op een vliegtuig naar hun thuisland gezet – in strijd met Europese wetten.

In oktober 2025 zaten 21 migranten nog vast in Gjadër.

Younouse Kone kwam er pas achter dat hij naar Albanië werd gestuurd toen hij in de haven van de Italiaanse stad Brindisi, samen met enkele tientallen anderen, geboeid op het dek van het marineschip de Spica zat. Er waren een paar gevangenen in het water gesprongen, in een poging te ontsnappen. Toen ze werden opgevist, hoorde hij iemand roepen: ‘Ze brengen ons naar Albanië!’

Younouse Kone. Foto: Francesco Bellina

Een paar uur eerder was Kone (36), die uit Guinee komt, uit zijn cel in het vreemdelingendetentiecentrum in Rome gehaald. Hij werd geboeid en in een politieauto met drie agenten gezet. De boeien bleven om gedurende de zeven uur durende overtocht naar de Albanese haven van Shëngjin. ▼

De haven van Shëngjin. Foto: Francesco Bellina

Een Italiaanse politieagent kijkt naar bewakingsbeelden van het aankomstcentrum in de haven van Shëngjin. Foto: Alketa Misja

Het eerste wat hem opviel toen hij eenmaal in de Gjadër-kooi zat, was de afwezigheid van een gemeenschappelijke ruimte – geen fitnesshok, geen plek om de tijd door te brengen. ‘Er was niets en we hadden geen informatie, ook niet over ons recht om asiel aan te vragen’, zegt hij.

In 2009 – hij was toen 20 – ontvluchtte Kone de armoede en discriminatie in Guinee en vond hij werk als dagloner in de straten van Tripoli, Libië. Hij deelde er een overvolle kamer met tientallen andere West-Afrikaanse migranten. Toen in 2011 de Libische burgeroorlog uitbrak, werd de stad gebombardeerd en was ‘de zee de enige uitweg’, zegt hij. Net als duizenden anderen werd hij door soldaten op een boot gedwongen – volgens hem een wanhopige tactiek van de toenmalige Libische leider Muammar Gaddafi om Italië en Europa onder druk te zetten hem te steunen.

Zijn leven in Italië verschilde niet veel van zijn leven in Libië. Net als duizenden andere ongedocumenteerde migranten werkte hij jarenlang als dagloner in de landbouw, vaak onder zware omstandigheden. Hij oogstte de meest gewilde producten van Italië: olijven, tomaten, sinaasappels en appels, en woonde in krotten in migrantengetto's in Zuid-Italië.

In 2019 zat hij een gevangenisstraf van achttien maanden uit omdat hij werd aangehouden met drugs; vanwege covid werd hij eerder vrijgelaten.

In maart 2025 – hij was al bijna vijftien jaar in Italië en werkte zwart als afwasser in het centrum van Rome – kreeg hij een telefoontje van een plaatselijk politiebureau. Toen hij langsging, kreeg hij een uitzettingsbevel en werd hij in vreemdelingendetentie geplaatst in Trapani, Sicilië. 📍 Vanuit Trapani werd hij na 27 dagen teruggebracht naar een vreemdelingendetentiecentrum in Rome. Drie weken later kwam Albanië.

Door alle stress kreeg hij gezondheidsproblemen. 'Ik werd midden in de nacht trillend wakker met een brandend gevoel in mijn lichaam; ik ben verschillende keren op de grond gevallen.'

In een maand tijd zag hij in Gjadër twee zelfmoordpogingen van 'jonge mannen die zich probeerden op te hangen aan de palen van de kooi waarin we leefden'. Zijn celgenoten protesteerden door een matras in brand te steken en het raam te breken.

Zijn zaak kwam in een stroomversnelling toen hij in Gjadër uiteindelijk besloot opnieuw asiel aan te vragen. Binnen enkele

uren kwam er per brief een negatief antwoord, maar ook een besluit van rechters in Rome om zijn detentie niet te verlengen. Volgens de rechtbank was er weinig kans dat hij daadwerkelijk naar Guinee zou worden teruggestuurd – en je mag iemand niet vasthouden zonder zicht op uitzetting. Dat zou voor veel ongedocumenteerden namelijk levenslang betekenen.

De volgende dag, begin juli, kreeg hij een enkeltje voor de veerboot naar Italië. In afwachting van een uitspraak over de herziening van zijn asielaanvraag mag hij nu weer vrij rondlopen. Hij is doodmoe.

Hoofdstuk 4

Het zombieland

Wat zich afspeelt achter de hoge muren

Het dorp Gjadër ligt tussen rotsachtige heuvels, bedekt met mediterraan struikgewas, en doorsneden door de Drin: de langste rivier van Albanië. Voordat in maart 2024 de eerste spade de grond in ging voor het Italiaanse asielcomplex, stond het plaatsje in Albanië bekend om zijn luchtmachtbasis met lange ondergrondse hangars, ▼ en om een enorme cementfabriek van de Italiaanse multinational Colacem.

Het dorp Gjadër. Foto: Francesco Bellina

Met zijn 87 jaar is Ndrek Gazulli een van de oudste inwoners van het dorp en voor velen het wandelende geheugen van de regio. Het huis waarin hij woont, was ooit eigendom van de landbouwcoöperatie waar hij decennialang als boekhouder werkte. ▼ Tegenwoordig staan twee van de vier appartementen in het gebouw leeg. Sinds 2001 is het aantal inwoners van het dorp

gedaald van 2.700 naar 500. Gazulli: ‘Veel mensen zijn het dorp ontvlucht, op zoek naar betere omstandigheden. Ze wonen nu in Italië, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, noem maar op.’ De ironie van de situatie ontgaat hem niet.

Lege straten in Gjadër.

Net als de meeste lokale inwoners weet Gazulli weinig over de Italiaanse faciliteit. De komst werd met gemengde gevoelens ontvangen, vertelt hij. ‘We waren bang voor dat grote gebouw, maar sommige mensen hoopten dat het banen zou opleveren.’ Acht mensen uit het dorp werken volgens Gazulli nu in het centrum.

Hoe het er daarbinnen precies uit ziet, weten de andere dorpelingen niet. Het centrum zit verborgen achter 7 meter hoge muren van beton en metaal.

‘Een spookstad, een zombieland.’ Zo omschrijft Anna Strolenberg, die namens Volt in het Europees Parlement zit, haar eerste indruk van het centrum in Gjadër. Ze bezocht de locatie twee keer op eigen initiatief – voor het eerst vlak voor de opening, in oktober

2024. ‘Het lekte’, herinnert ze zich, ‘zelfs in ruimtes die bedoeld waren voor medische ingrepen.’ ▼

Een ander lid van het Europees Parlement, Cecilia Strada, kiest hardere woorden: ‘Het is een Guantánamo op Albanees grondgebied’, zegt ze. ‘Onder de brandende zon in de zomer en in de vrieskou in de winter.’ Eind april dienden Strada en het Italiaanse parlementslic Rachele Scarpa, beiden van de centrumlinkse Democratische Partij, een rapport in bij het Comité ter voorkoming van foltering van de Raad van Europa. ▼ In het document waarschuwen ze voor een ‘reëel en onmiddellijk risico op zelfmoorden en zelfverwondingen’ in het centrum.

Rachele Scarpa bezocht het centrum in Gjadër acht keer – meer dan welke volksvertegenwoordiger ook. ▼ ‘Het gebrek aan transparantie is de kern van dit project – een fundamentele voorwaarde’, zegt ze. De gevangenen kunnen geen bezoek ontvangen, en hebben dus nauwelijks contact met de buitenwereld. Scarpa kreeg bij geen enkel bezoek een lijst van de gedetineerden, terwijl dat bij bezoeken van parlementsleden aan gevangenen wel gebruikelijk is. Het enige officiële document dat ze te zien kreeg, vertelt ze, is het register van ‘kritieke incidenten’.

In dat register moeten medewerkers alle gevallen van geweld, zelfverwonding en noodsituaties noteren. ▼ In de eerste twee weken dat er uitgeprocedeerde migranten in Gjadër zaten, vonden 35 ‘kritieke gebeurtenissen’ plaats. Zo was er een man uit Georgië, met een geschiedenis van drugsverslaving, die zichzelf acht keer verwondde, voordat hij naar Italië werd teruggestuurd.

Tijdens haar bezoek in juli 2024 telde Scarpa 75 ‘kritieke gebeurtenissen’ –wat neerkomt op gemiddeld één gebeurtenis per dag. Zelfmoordpogingen, medische noodgevallen, kapotgeslagen cellen, maar ook mensen die hun mond en lippen probeerden dicht te naaien. Eén persoon dronk een fles shampoo leeg. ‘Tijdens mijn laatste bezoek realiseerde ik me dat mensen maar twee manieren hebben om zich te uiten: door zichzelf iets aan te doen, of de kooi waarin ze zijn opgesloten te slopen.’

De binnen- en buitenkant van de kamers in het centrum. Foto's: Valeria Ferraro

In hun rapport aan de Raad van Europa schrijven Scarpa en Strada: ‘Na een paar weken in het centrum gaven alle gedetineerden aan dat zij aanzienlijke emotionele en psychologische problemen hadden, met een wijdverbreide behoefte om een farmacologische behandeling te starten of te intensiveren, expliciet gericht op het omgaan met de omstandigheden die zij moeten doorstaan en op het kunnen slapen.’

Dit zag Anna Strolenberg overduidelijk toen zij het centrum voor de tweede keer bezocht in mei 2025. ‘De meeste mannen waren nauwelijks aanspreekbaar’, vertelt ze. ‘Ze waren apathisch, of praatten met een zware tong. Een man haalde een volle hand medicatie uit zijn broekzak, om aan ons te laten zien. Hij zei dat

iedereen onder de antidepressiva en slaapmiddelen zat. Sommige mensen die we spraken, wisten niet welke dag het was, of hoelang ze al opgesloten zaten.'

'Als het er al zo slecht aan toegaat bij zulke kleine aantallen mensen, kun je je dan voorstellen wat er gaat gebeuren als tienduizenden mensen per jaar naar Albanië gebracht worden?' zegt Scarpa.

Hoe mensen geselecteerd worden om naar Albanië te gaan, is bovendien onduidelijk. Er is geen transparantie – en er zijn ook geen schriftelijke beslissingen – over de criteria die worden gehanteerd. ▼ Volgens een interne briefing ▼ van het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken, dat de deal nauwgezet volgde, was 'de selectie van de over te brengen personen moeilijker dan verwacht'. Er werd 'gezocht naar mensen die als "risicovol" werden beschouwd, die gerepatrieerd konden worden en geen psychische of gezondheidsklachten hadden die hun transfer in de weg stonden'.

Ingewijden vertellen ons dat mensen met een strafblad vaker naar Albanië worden gestuurd. 'Bijna alle migranten die naar Albanië zijn overgebracht, hebben zich schuldig gemaakt aan zeer ernstige misdaden', zei Meloni zelf tijdens een parlementair vragenuur. ▼ Hiervoor hebben we geen enkel bewijs gevonden.

Het niet weten waarom ze in Albanië zitten, vertelden de gevangenen, is een belangrijke stressfactor.

De vraag die zich opdringt: mag dit allemaal wel?

Hoofdstuk 5

Een stukje Italië in Albanië

Juridische fictie vol grijze zones

Even terug naar de juridische basis. Het Vluchtelingenverdrag uit 1951 en de grondwet van de EU ▼ stellen dat iedereen die op de vlucht is voor geweld of vervolging, recht heeft op bescherming. Die bescherming – asiel – kun je wel pas aanvragen op Europees grondgebied. Ook belangrijk: niemand mag worden teruggestuurd naar een plek waar hij of zij gevaar loopt (*non-refoulement*). En: je moet mensen goed behandelen terwijl je hun aanvraag beoordeelt en je mag mensen niet zomaar opsluiten. Dit alles is bestendigd in een reeks Europese wetten en richtlijnen.

Hoe verhoudt de Italië-Albaniëdeal zich tot die wetten? Dat hangt er maar net van af aan wie je het vraagt.

Volgens Italië moeten de centra in Albanië gezien worden als een soort grensgebied van Italië: een kunstmatig stuk Italiaans

grondgebied in Albanië. Daarom kun je er ook asiel aanvragen: de migranten zijn er in feite ‘gewoon’ binnen de EU.

Met deze kunstgreep omzeilen de Italianen een belangrijke Europese wetsbepaling: het *connectie criterium*. Die regel stelt dat je asielzoekers die in afwachting zijn van hun asielprocedure niet naar een ander land mag brengen waar ze geen band mee hebben. Met andere woorden: ze moeten een *connectie* hebben met het land waar je ze heen brengt. Voor zover we weten is geen van de migranten in de Albanese centra ooit in Albanië geweest, of heeft enige connectie met dat land. ▼ Maar dat geeft dus niet, zeggen de Italianen. Want ze zijn eigenlijk niet in Albanië. En daarmee valt alles wat er in de centra gebeurt binnen het EU-recht.

Tenminste, zo redeneert Italië.

De verantwoordelijke Eurocommissaris daarentegen, wist niet hoe snel ze moest benadrukken dat de Italië-Albaniëdeal juist b́uten het EU-recht valt, aangezien ‘het EU-recht niet van toepassing is buiten het grondgebied van de EU’. ▼

De Europese Commissie weigert de juridische nota waarop de Eurocommissaris zich baseert ▼ vrij te geven, met het argument dat die ‘interne en gevoelige informatie’ bevat die met een ‘beperkt aantal ontvangers’ is gedeeld. ▼ Een van die ontvangers was Frontex, het Europees grensagentschap. Een Woo-verzoek * aan deze organisatie leverde een interne nota op, ▼ waarin de juridische redenering van de Commissie wordt geparafraseerd.

Die is als volgt: de deal tussen Italië en Albanië valt niet onder de jurisdictie van de EU – en kan daarom gewoon doorgang vinden.

Ziehier de bizarre juridische fictie: Italië vindt dat de centra onder Italiaans grondgebied vallen, en dat er daarom asiel kan worden aangevraagd. De EU keurt de centra goed omdat ze juist níét op Italiaans grondgebied staan, en alles dus búiten de EU plaatsvindt.

Dit kunststukje reikt tot aan de wateren waarin migranten gered worden. Het is, vindt de Commissie, niet in strijd met de wet om migranten naar Albanië over te brengen, zolang ze maar gered zijn in *internationale* wateren. Om de deal volgens de Commissie dus legaal te houden, moeten alle operaties – van de onderschepping van de migranten tot hun ontscheping in de haven van Shëngjin – buiten de Italiaanse en buiten alle territoriale wateren van de EU plaatsvinden.

Het is juist de tegenstrijdigheid die ervoor zorgt dat iedereen akkoord kan gaan met de deal, denkt Andreina De Leo. Ze is rechtsgeleerde, en heeft haar doctoraat over deze deal afgerond aan de Universiteit Maastricht. ‘Het is een juridische fictie vol grijze zones.’ Noem het een *duty-free zone* voor migranten – zowel wél als níét in Italië, afhankelijk van wat je goed uitkomt.

‘De belangrijkste juridische vraag’, legt De Leo uit, ‘is of het EU-migratierecht buiten de EU mag worden toegepast.’ Wie een antwoord op die vraag moet formuleren? Dat is uiteindelijk het Europees Hof. In eerdere zaken stelde het Italiaanse hooggerechtshof dat het toepassen van EU-recht alleen kan

plaatsvinden in een omgeving waarin ook daadwerkelijk aan alle EU-normen wordt voldaan. 📌

Volgens De Leo kan dat simpelweg niet buiten het grondgebied van de EU: ‘Wat we in Albanië hebben gezien, is dat basiswaarborgen – zoals toegang tot rechtsbijstand of gezondheidszorg ▼ – onvermijdelijk zwakker zijn dan in Italië.’ De uitspraak van het Europees Hof hierover wordt verwacht in de tweede helft van 2026.

De vraag is natuurlijk of zo’n uitspraak iets uitmaakt. As we speak worden in Europa nieuwe wetten voorbereid die deze deals beter mogelijk moeten maken. Misschien is de vraag dus niet zozeer of het EU-recht van toepassing is, maar welk EU-recht er nog overblijft als de wens van Europese politici om asielzoekers in andere landen op te sluiten steeds meer genormaliseerd wordt.

Hoofdstuk 6

Eén miljoen per asielzoeker

De kosten van de deal

Wat kost het eigenlijk, zo'n deal?

Dat was niet eenvoudig te achterhalen. Er zijn vanuit Italië alleen al vier instanties, ▼ vijf ministeries, het leger en verschillende overheidsdiensten bij betrokken. De totale uitgaven voor de eerste vijf jaar werden in de aanloop naar de deal door het Italiaanse parlement op 653 miljoen euro geraamd. Begin 2025 had de Italiaanse minister van Binnenlandse Zaken het al over 800 miljoen. ▼

Wij hebben de afgelopen maanden de daadwerkelijk toegewezen middelen op een rij gezet, aan de hand van aanbestedingsdocumenten, officiële beraadslagingen, persberichten en Woo-verzoeken. ↗

Soms kwamen we niet achter de daadwerkelijke kosten – bijvoorbeeld toen we probeerden te achterhalen hoeveel het kost om migranten vanuit internationale wateren, aan boord van een militair schip, naar de haven van Shěngjīn over te brengen. Een flinke operatie, die meestal drie tot vier dagen duurt. Het ministerie van Defensie vertelde ons dat de dagelijkse kostprijs van zo'n operatie 8.491,72 euro is. Dat is zeer onwaarschijnlijk. ▼ Alleen de brandstofkosten voor zo'n schip worden door experts al

op 18.000 euro per dag geschat. En dan is er nog de inzet van tientallen personeelsleden van de marine.

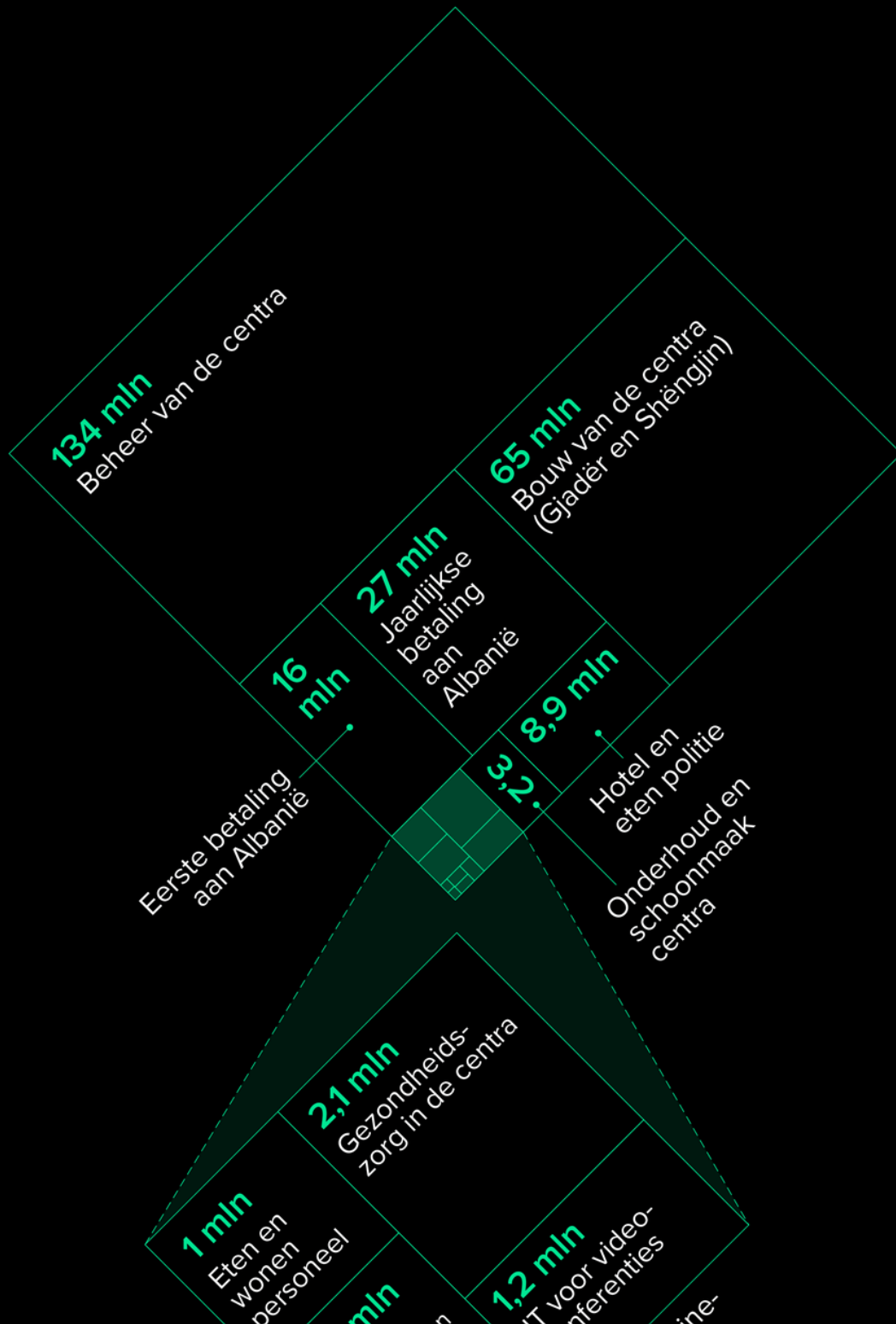
Waarschijnlijk is onze inschatting van de kosten dus een flinke onderschatting van de werkelijke uitgaven.

Hoe het ook zij: voor de eerste twee jaar van het project hebben we 259 miljoen euro aan uitgaven gevonden. Er hebben in die periode 256 mensen opgesloten gezeten in de faciliteit. Dat is dus 1 miljoen euro per asielzoeker.

De kosten van de deal

De geldstromen die we hebben kunnen achterhalen in de eerste twee jaar

De totale kosten: **259 miljoen**

Natuurlijk gaan deze kosten in de loop der tijd omlaag, als het Italië zou lukken een volledige bezetting van de centra te bereiken. Maar ook dan is deze vorm van opvang meer dan tien keer zo duur als ‘gewone’ opvang in het Italiaanse asielsysteem. ▼

Het is niet voor niets dat de ngo ActionAid de zaak afgelopen oktober aanhangig maakte bij de Italiaanse rekenkamer. * ‘De financiële data blijven, ondanks maanden onderzoek en tientallen verzoeken om informatie, onduidelijk of incompleet’, zegt Fabrizio Coresi, onderzoeker bij ActionAid Italia. ‘De regering heeft een soort permanente financiële “uitzonderingstoestand” gecreëerd, wat het vrijwel onmogelijk maakt om de uitgaven voor de centra in Albanië volledig te reconstrueren. Door zich op een “noodsituatie” te beroepen, omzeilt de regering elk beginsel van financiële verantwoording en transparantie.’

En er is meer. Want kijk je gedetailleerder, dan roepen veel geldstromen vragen op.

Hoofdstuk 7

Europa kijkt verlekkerd toe

De perfecte testcase

Je zou misschien verwachten dat er vanuit Europa een flinke dosis kritiek op de Albaniëdeal zou zijn losgebarsten. Maar nee. De juridische kronkels, de problematische mensenrechtensituatie, de kosten, het gebrekkige toezicht – álles ten spijt kijken de meeste EU-landen én de Europese Commissie vooral geïnteresseerd naar Meloni's pogingen om een deel van het asielsysteem naar buiten de EU te verplaatsen.

In oktober 2025 nog presenteerden zeventien Europese regeringsleiders 🇪🇺 een gezamenlijke aanpak om de 'uitdagingen van illegale migratie' het hoofd te bieden. Er moeten, volgens de staatshoofden, 'nieuwe en innovatieve partnerschappen' gesloten worden met andere landen, 'om processen te versnellen en de binnenlandse druk te verminderen'. Deze deal wordt gezien als de perfecte testcase.

Meloni had hier allang op gerekend. Al voor de opening zei ze bij een bezoek aan de centra in aanbouw: ‘Dit akkoord heeft een omvangrijke Europese dimensie. Het zou in veel landen gerepliceerd kunnen worden; het zou deel kunnen worden van de structurele oplossing vanuit de EU.’

En inderdaad buigen Europese leiders als riet in de wind mee met Italië. De Europese Commissie schoof bijvoorbeeld de afgelopen maanden steeds verder op richting de standpunten van Italië over de juridische kwesties rond de deal.

Herinner je je de rechtszaak bij het Europees Hof nog, waarbij rechter Albano vroeg of Italië landen deels veilig mocht verklaren, om mensen naar Albanië te sturen? Het hof besloot van niet. Maar, interessanter: de Europese Commissie, die in zulke zaken altijd gevraagd wordt om haar interpretatie van de EU-wetten toe te lichten, koos – geheel onverwacht – de kant van Italië. Zo plotseling, dat de advocaten in de zaak niet wisten wat hun overkwam.

In de eerste schriftelijke standpunten, die de Commissie voor de rechtszaak met alle partijen deelde, koos ze nog de kant van Albano: volgens Europees recht kan een land alleen *in zijn geheel* veilig zijn, vond ook de Commissie. Maar tijdens de rechtszaak, een maandje later, betoogde de Commissie ineens het tegenovergestelde: dat Italië best asielzoekers naar Albanië kon sturen vanuit *deels* veilige verklaarde landen. ▼ ‘Zo’n radicale verandering van standpunt heb ik nog nooit eerder gezien’, zegt Dario Belluccio, een zeer ervaren migratieadvocaat, die in de rechtszaal aanwezig was. ▼

Je kunt er een teken in zien dat de Europese Commissie niet alleen geïnteresseerd is in de deal, maar er ook alles aan wil doen om hem te laten slagen. ▼

Europarlementariër Tineke Strik (GroenLinks-PvdA) heeft daar wel een verklaring voor: ‘Al meer dan twintig jaar proberen regeringen asiel en terugkeer uit te besteden aan landen buiten de EU, maar die pogingen werden altijd gehinderd door juridische obstakels. Meloni heeft het debat verplaatst naar een gebied dat ooit politiek en juridisch onaantastbaar was. Er was een grens – en die heeft zij doorbroken.’

‘Met de start van de uitvoering van het protocol tussen Italië en Albanië zullen we ook lessen kunnen trekken uit deze praktijkervaring’, schreef Ursula von der Leyen, voorzitter van de Europese Commissie, in oktober 2024 in een brief aan de leiders van de lidstaten. Opvallend genoeg laat de Commissie in een reactie op dit artikel weten dat nog niemand van de Commissie of de Europese Dienst voor extern optreden (EEAS) ▼ de centra ook daadwerkelijk heeft bezocht om die lessen te trekken.

Wie dat wel deed, was een hoge delegatie van het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken. Op 9 januari 2025 bezocht Nederland de centra in Shëngjin en Gjadër, blijkt uit informatie die we verkregen via een Woo-verzoek. ↗ ‘Enorm’, noemt een ambtenaar die bij de rondleiding aanwezig was, het centrum in Gjadër. De documenten laten ook zien dat het doel was om tijdens het bezoek met de Albanezen te praten over ‘innovatieve oplossingen’ en ‘de mogelijke stappen naar een

migratiepartnerschap of samenwerking’. Met andere woorden: ook Nederland wil wel zo’n centrum in Albanië. ▼

Het Woo-verzoek ⚡ bevatte ook tientallen interne updates over de Albaniëdeal – met woorden als ‘terra nova’, ‘(juridische) hiccups’ en ‘de saga van de Albanese migrantencentra’. Ook daaruit blijkt dat het Nederlandse ministerie de deal al jaren nauwgezet volgt. ▼ ‘Blijf zeker graag op de hoogte van de ontwikkelingen omdat hier goede *lessons learned* uit gehaald kunnen worden wat mij betreft!’ schrijft een ambtenaar in september 2024.

En toen de Italianen in maart 2025 ook uitgeprocedeerde asielzoekers vanuit Italië naar Albanië gingen brengen (in jargon een ‘*return hub*’ genoemd), schreef een BuZa-medewerker naar tientallen collega’s: ‘Zou het dat de Italianen dan toch eerder hun *return hub* hebben dan wij?’

Ook het Britse, het Duitse en het Deense ministerie van Buitenlandse Zaken hebben erkend dat zij uitgebreide correspondentie en interne documenten hebben met betrekking tot de overeenkomst tussen Italië en Albanië. ▼ En Zwitserland toont in interne memo’s ook interesse om het model van Italië te volgen. ▼

Die grote interesse ▼ komt zeker ook omdat alle EU-landen in juni 2026 moeten voldoen aan de nieuwe regels van het EU-Migratiepact. Dat pact biedt mogelijkheden als het om de dromen van Meloni gaat. ▼ ‘Wat we met zekerheid kunnen zeggen, is dat de Albaniëdeal gaat functioneren als het Migratiepact in werking

treedt', zei Meloni afgelopen november. 'Dan zullen de centra gaan werken zoals ze van begin af aan hadden móéten werken.'

Onder het Migratiepact wordt het bijvoorbeeld makkelijker om mensen in detentie te houden, en er komt een versnelde grensprocedure voor mensen die weinig kans maken op asiel. ▼ Een land hoeft niet meer voor iedereen veilig te zijn om het als 'veilig' te bestempelen. Bovendien mogen lidstaten asielzoekers onder het pact naar landen buiten de EU gaan sturen waar ze geen persoonlijke band (of: connectie) mee hebben. Een deal met een willekeurig land zou moeten volstaan.

Dat geldt ook voor terugkeer: het pact gaat waarschijnlijk de mogelijkheid bieden om ook uitgedeelde asielzoekers uit te zetten naar landen buiten de EU waar ze geen band mee hebben. Dat idee lijkt sterk op de tweede fase van het Italiaanse experiment. ▼

Het kan dan ook bijna geen toeval zijn dat de top van de Europese Politieke Gemeenschap ▼ afgelopen jaar plaatsvond in Tirana, de hoofdstad van Albanië. De Albanese premier Edi Rama, die vloeiend Italiaans spreekt, viel er op de rode loper op zijn knieën om premier Meloni te begroeten.

Toen de Britse premier Keir Starmer aankondigde dat zijn regering ook graag terugkeercentra voor asielzoekers zou opzetten in andere landen, kreeg hij niet dezelfde warme ontvangst. Rama: 'Verschillende landen hebben ons gevraagd of we hiervoor openstonden, en we hebben nee gezegd, omdat we loyaal zijn aan het huwelijk met Italië. Met anderen is het gewoon liefde.'

Hoofdstuk 8

Toetreding tot de EU

De paradoxale beloning voor Albanië

Op het enorme Skanderbegplein in het centrum van de Albanese hoofdstad Tirana is in mei 2025 een gigantisch podium neergezet. Een presentator schreeuwt over Guns N' Roses' rockanthem 'Welcome to the Jungle' heen: 'Welkom Simon Yates, Richard Carapaz, Olav Kooij!' De internationale wielsterren staan hier voor de openingsceremonie van de 108e editie van de Giro d'Italia, een van 's werelds meest prestigieuze wielerrondes.

Hoewel het niet uitzonderlijk is dat de race buiten Italië begint, is de keuze voor Albanië dit jaar natuurlijk geen toeval. Een charmeoffensief richting president Rama vanwege zijn hulp met de migratiekwestie – of, zoals hij zelf zou zeggen: vanwege ‘het huwelijk’.

Wat zorgvuldig buiten beeld werd gehouden voor het tv-publiek van de Giro, was een groepje activisten dat zich ook op het plein bevond. Ze hielden protestborden omhoog waarop ze ‘Giro’ hadden doorgestreept en vervangen hadden door ‘Marteling’: ‘*Tortura d’Italia*’. En laat er geen twijfel over bestaan: ze hadden het over de migratiedeal. ▼

Activisten houden tijdens de Giro protestborden omhoog met de tekst: ‘Tortura d’Italia’. Foto: Francesco Bellina

Een van die activisten was de Albanese Fioralba Duma, die in een café niet ver van het Giro-podium vertelt hoe het protesteren tegen de migratiedeal hun steeds moeilijker wordt gemaakt. ‘Sommigen van onze leden worden meegenomen naar het politiebureau. En de moeder van een van ons, een ambtenaar, werd ontslagen’, ▼ vertelt ze. ‘Terwijl Rama campagne voert met de belofte van een Europees paspoort, ondergaat Albanië een gestage uitholling van de persvrijheid en burgerlijke vrijheden.’

Activist Fioralba Duma. Foto: Francesco Bellina

Het is niet alleen Duma die deze uitholling ziet. Of je het nu vraagt aan Reporters Without Borders, ▼ Transparency International ▼ of Freedom House: ▼ zo'n beetje elke ngo die de positie van het maatschappelijk middenveld onderzoekt, ziet de laatste jaren een achteruitgang in Albanië. Premier Rama is al twaalf jaar aan de macht, en wordt beschuldigd van samenspanning met criminele elites, die profiteren van drugshandel, witwassen en corruptie bij overheidsopdrachten. Enkelen van Rama's naaste politieke bondgenoten zijn onderzocht door het hoogste anticorruptieorgaan van Albanië. ▼

Maar dat lijkt de EU niet zoveel te deren.

Er is juist momentum om de toetredingsonderhandelingen met Tirana te versnellen. ▼ En dat komt vooral door de steun van Italië. De migratiedeal toont volgens premier Meloni aan 'dat

Albanië zich al gedraagt alsof het lid is van de Europese Unie'. In november 2025 organiseerde ze in Rome de eerste top tussen Italië en Albanië: een 'historische dag', volgens Meloni. 📌 Doel van de top: 'gezamenlijk specifieke sectoren met een hoge toegevoegde waarde identificeren ter ondersteuning van het toetredingsproces van Albanië tot de Europese Unie'.

Foto: Francesco Bellina

Welke 'sectoren' dat zijn, laat zich raden: migratie en grensbewaking. 'Albanië stemde in met de migratiedeal omdat het, in ieder geval deels, bijdraagt aan een soepeler verloop van de toetredingsonderhandelingen', zegt Europarlementariër Tineke Strik. 'Alle landen op de Balkan weten heel goed wat het belangrijkste is voor de EU: dat ze de irreguliere binnenkomst op Europees grondgebied helpen verminderen.'

Formeel, vervolgt Strik, ‘behoren garanties voor de rechtsstaat tot de belangrijkste criteria voor toetreding. Maar de realiteit is anders, en een groot deel van de daarvoor bestemde middelen gaat uiteindelijk gewoon naar de versterking van het uitzettingssysteem en grenscontroles.’

Paradoxaler kan het bijna niet: de EU probeert haar asielsysteem te verplaatsen naar b́uiten de EU-grenzen, terwijl ze tegelijk diezelfde landen voorhoudt dat ze b́innen de EU-grenzen kunnen gaan vallen.

Hoofdstuk 9

De toekomst van migratie in Europa

Opgesloten in juridisch niemandsland

‘Ondoorzichtigheid is het fundament van dit project.’ Zo vat het Italiaanse parlementslid Rachele Scarpa de migratiedeal samen. Een ‘informatieblack-out’, noemt ze de situatie. ‘We worden gedwongen om detective te spelen.’

Scarpa bezoekt regelmatig detentiecentra voor migranten op Italiaans grondgebied. ‘Nooit eerder werd zoveel basale informatie voor me achtergehouden’, zegt ze. Zelfs het aantal gedetineerden en hun nationaliteiten komt ze niet te weten. En wat er op de schepen gebeurt die de migranten naar Albanië brachten, is al helemaal een ‘black box’.

De Albanese ombudsvrouw, Erinda Ballanca, 🇦🇱 kreeg die black box ook niet open. ‘We kwamen pas achter het bestaan van het protocol toen het openbaar werd gemaakt op de persconferentie’, zegt ze op kalme, afgemeten toon. Ze riep direct haar team bijeen om de tekst te bekijken. ‘Het was atypisch’, zegt ze. ‘We hadden tijd nodig om te analyseren of het de rechten van migranten schond.’

Ombudsvrouw Erinda Ballanca. Foto: Francesco Bellina

Ballanca, een ervaren advocaat, begon haar carrière als lid van het spraakmakende team

dat in 1998 de Albanese grondwet opstelde. Ze betreurt het dat ‘het protocol is uitonderhandeld en ondertekend zonder een brede, transparante discussie’. Maanden na de eerste overbrenging van asielzoekers naar de nieuwe centra heeft zij nog geen controlebezoek kunnen afleggen – een van de formele taken van haar ambt. ▼ En nog altijd weet ze niet of de Albanese grondwet van toepassing is op gedetineerden die onder Italiaans toezicht staan. ▼

Wij liepen tijdens ons onderzoek tegen dezelfde muren op. Met uitzondering van een streng gecontroleerde persrondleiding die vóór de opening werd gehouden, hebben journalisten geen toestemming gekregen om Gjadër te bezoeken. Ons verzoek om toegang ▼ werd door de Italiaanse autoriteiten met stilzwijgen beantwoord. We weten dat ze het verzoek ontvangen hebben, maar er zit geen tijdslimiet op hun reactie. ▼ Ook veel van onze verzoeken om toegang tot documenten die in het bezit zijn van Italië en de EU bleven onbeantwoord of raakten verstrikt in administratieve vertragingen. ↗

Hoe kan deze deal precies een blauwdruk zijn, als alles zo geheim wordt gehouden?

Ook daar heeft Scarpa wel een idee over. ‘Het is puur theater van de overheid, waarbij de schendingen van mensenrechten functioneel zijn voor een propagandaoperatie.’ Spierballengedrag dus, om te laten zien hoe hard Italië wel niet is op migratie.

Op 16 oktober 2024 protesteren activisten in de haven van Shëngjin bij de aankomst van de eerste groep migranten die naar Gjäder worden gebracht. Foto: Vlasov Sulaj / AP

Want iets oplossen? Dat doet de deal niet. Het Albaniëproject heeft tot nu toe geen effect op het aantal aankomsten in Italië of het effectiever regelen van het asielsysteem. Niet voor niets noemt de vooraanstaande Europese denktank CEPS de deal een ‘*worst practice* in migratie- en asielbeleid’. ‘Het moet worden beschouwd als een non-model’, schrijven de CEPS-onderzoekers, ‘aangezien het wordt gekenmerkt door vérstrekkende illegaliteit en onhaalbaarheid, die zowel de uitvoering als de rationaliteit ervan ondermijnen.’

Maar langzaam daagde het ons: rationaliteit is niet hetgeen waarop je de deal moet beoordelen. Het gaat niet om de effectiefste

besteding van geld, of de efficiëntste asielprocedure. Waar de deal bovenal een blauwdruk voor is, is hoe je mensenrechten uitholt, de Europese rechtsstaat ondermijnt en extreemrechtse opvattingen over migratie normaliseert.

Dit zijn detenties in juridisch niemandsland, zo complex dat zelfs advocaten ze niet begrijpen, op plekken buiten het zicht van het publiek, waar mensen in strijd met het Europees recht worden vastgehouden, onder het mom van een eerlijke asielprocedure.

En als we niet oppassen, is dit de toekomst van asiel in Europa.

Colofon

Auteur: Maite Vermeulen & Giacomo Zandonini

Information designer: Sharon Coone

Beeldredacteur: Bebe Blanco Agterberg

Grafisch ontwerp: Federico Santarini

Fotograaf: Francesco Bellina

Chef beeldredactie: Isabelle van Hemert

Eindredacteur: Noor Spanjer

Factchecker: Riffy Bol

Adjunct-hoofdredacteur: Rosan Smits

Redactiechef: Lise Straatsma

Developer: Roderick Gadellaa

Corrector: Dieuwke van Wijk

Andere beeldmakers: Elvis Hila, Malton Dibra, Antonio Sempere, Adnan Beci, Umeys Sulejman, Alketa Misja, Anna Strolenberg, Olsi Shehu, Zëri i Amerikës, Fairfax Media, Ilia Yefimovich, Andrew Matthews, Thierry Monasse, Guantánamo Public Memory Project, Carl Court

Lees hier meer over hoe dit verhaal tot stand kwam.

Meer lezen?

Niemand weet, niemand weet... hoe Europa zijn migratiemiljarden besteedt

Feit: met feiten over migratie overtuig je niemand. Zo vertel je wél een pakkend progressief migratieverhaal

Als Den Haag het niet doet, doen deze burgers het wel: zo bouw je een beter asielsysteem

decorrespondent.nl

Je las de printversie van dit verhaal. Voor het volledige artikel met links, infocards, eventuele videos en ledenbijdragen, ga naar

<https://decorrespondent.nl/16658/migranten-opsluiten-in-een-kooi-in-albanie-italie-doet-het-nederland-wil-het/fa2d4168-e4b9-01d5-3733-1775265ebf44>

De Correspondent is een dagelijks, advertentievrij medium met als belangrijkste doelstelling om de wereld van meer context te voorzien. Door het nieuws in een breder perspectief of in een ander licht te plaatsen, willen wij het begrip 'actualiteit' herdefiniëren: niet om je aandacht te trekken, maar om je inzicht te bieden in hoe de wereld werkt.

Alle verhalen lezen? Dat kan voor € 10,50 per maand op <https://decorrespondent.nl>